

ПИСМО УРЕДНИКУ / LETTER TO THE EDITOR

Историја медицине: у чему је проблем

Поштовани уреднице,

Радује ме што су у Српском архиву објављена два веома квалитетна рада из историје медицине. Они се могу посматрати и као репрезенти два основна правца у изучавању ове научне области. Први рад – *Прва њланирана ресекција јетре у Србији* [1] из области је историје медицине у ужем значењу (историја медицинске теорије и праксе). Други, под насловом *Ваљевски лекар Јован Сибер и айойекар Клаудије Прикелмајер – историјска скица о улози досељеника из Славоније на развој здравства у Србији* [2], из области је историје здравствене културе, неодојиве од историјског, општег културног, социјалног, политичког и економског контекста развоја једне друштвене заједнице. Радови долазе „у добри час“, како је говорио Јован Данић (1854–1924), дугогодишњи уредник *Српског архива и Народног здравља*, и као основа за разматрање појединих проблема у области историје медицине који се тичу њене прошлости, садашњости и будућности.

Од свог утемељења као академске дисциплине (прво у Немачкој, у 18. веку), историја медицине је често била (и још увек јесте) предмет критичких разматрања у погледу сврсисходности (првенствено у курикулумима студија медицинских наука), правца истраживања и тумачења, и, коначно, „припадности“ (медицинским или хуманистичким и друштвеним наукама, односно професионалцима у истим областима). Ако би, у најширој периодизацији, њена институционализација представљала прву фазу развоја, следећа би била означена појавом нове парадигме – друштвене историје медицине, коју је тридесетих година 20. века промовисао Хенри Сигерист (*Henry E. Sigerist*, 1891–1957). Сигерист је историју медицине, до тада традиционално „лекарску“ област, повезао са друштвеном историјом и ставио је у функцију социјалне медицине [3], истичући да историја медицине није само „историја великих људи и великих идеја“ већ и „историја човека у здрављу и болести“. „Ми знамо много о историји великих медицинских открића“, истицао је, „али зна-

мо врло мало о томе да ли су и на кога она била примењена“ [4]. Указивао је, такође, на потребу повезивања историјско-медицинских тема са појавама које утичу на људско здравље у савременом добу. Сигеристове смернице, које су у прво време прихватили малобројни следбеници, заживеле су у већој мери тек седамдесетих и осамдесетих година, и то углавном у земљама западног света. Ширење истраживачког оквира иницирало је ширење научних заједница које су почеле да окупљају стручњаке различитих професија – историчаре, социологе, антропологе, демографе, филозофе, филологе... Од почетне мултидисциплинарности, размене идеја, знања и искустава водиле су ка усвајању интердисциплинарног приступа у проучавању проблема.

Изучавање историје медицине у Србији има традицију дугу готово један и по век. По реду оснивања, први „центар“ за историју медицине био је Медико-историјски музеј Централног хигијенског завода (1937–1945/46); други је била Секција за историју медицине СЛД (1950); трећи – Секција за историју медицине, фармације и ветеринарства САН (1955–1961); четврти – Југословенско друштво за историју медицине, фармације и ветерине (1955, преименовано 1962. године у Научно друштво за историју здравствене културе Југославије, а 1977. у Савез научних друштава за историју здравствене културе Југославије. Секције овог друштва – Секција САН Војводине (1964) и Секција СР Србије (1965), постале су 1977. научна друштва у оквиру савезног – Научно друштво за историју здравствене културе Србије (активно до 1991) и Научно друштво за историју здравствене културе Војводине (активно и данас).

Изучавање историје медицине је бележило успоне у периодима организованог рада, посебно у другој половини 20. века, када је најшири научни форум било Научно друштво за историју здравствене културе Југославије. Поред медицинских професионалаца, у Друштву су били активни историчари, етнологзи, археолози, филолози и библиотекарзи, па су истраживачке теме

Примљено • Received:

May 3, 2017

Прихваћено • Accepted:

May 5, 2017

Online first: May 9, 2017

биле разнолике. Оне су, међутим, у већој мери остале традиционалне (фокусиране на биографије великана и развој здравствених установа). Средином шездесетих година, о проблемима изучавања историје медицине у Југославији писао је Зденко Левнтал (1914–1999), професор историје медицине на Медицинском факултету у Београду (1959–1969), касније на Универзитету у Берну. Он је у Србији био можда једини следбеник Сигеристовог модернизма. Залагао се за оснивање Института за историју медицине, за ширење оквира истраживачких тема и њихово разматрање у контексту националне и светске историје и културе. Истицао је да би дотадашњи „само коегзистентни рад лекара, фармацеута, ветеринара и других“ у југословенском научном друштву требало да постане „интеграциони и синхронизован“ [5].

Шта се променило за педесет година, колико је прошло од Левнталових критика и смерница? Од три научна друштва за историју здравствене културе – југословенског, српског и војвођанског, прва два су се угасила с распадом СФРЈ; Секција за историју медицине СЛД, неактивна од 1991. године, с великим

успехом обновила је рад 2009. и поново окупља истраживаче различитих образовних профила (добитник је Награде за најбољу секцију СЛД у 2016); историја медицине је изборни предмет на основним студијама на медицинским факултетима у Новом Саду (од 1962) и у Београду (поново од 2004/05). Али оно што би требало да буде заступљеније јесу „нови“ приступи изучавању медицинско-историјских тема (сагледавање и анализирање појава и проблема у контексту односа медицина – здравље – друштво) и ширење тематског оквира (искуства болесника; однос лекар – болесник и многе друге). Унапређењу дисциплине кључно би допринели професионализација (остварива кроз интердисциплинарно последипломско образовање у овој области) и институционализација (установљење института за историју медицине или историју наука и медицине) као предуслови стварања школе историје медицине.

Др Јелена Јовановић-Симић

Музеј науке и технике

Одељење Музеј Српског лекарског друштва

ЛИТЕРАТУРА

1. Čolović R. Prva planirana resekcija jetre u Srbiji. *Srp Arh Celok Lek.* 2017; 145(1–2):95–8.
2. Krivošejev V. Valjevski lekar Jovan Siber i apotekar Klauđije Prikelmajer – istorijska skica o ulozi doseljenika iz Slavonije na razvoj zdravstva u Srbiji. *Srp Arh Celok Lek.* 2017; 145(7–8):422–8.
3. Pickstone JV. *Medical History as a Way of Life. Social History of Medicine.* 2005; 18(2):312.
4. Sigerist HE. *On the History of Medicine.* New York: MD Publications; 1960.
5. Levental Z. *Aktuelni problemi u izučavanju istorije zdravstvene kulture Jugoslavije. Zbornik radova Trinaestog naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije.* Beograd: Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije; 1964.